

A völgybe zárt falu felett áldomást iszik az Úr, nótát fúj hozzá a szél, citerázik az ágak és falevelek húrjain. Poharából jócskán csurran a földre, a napok óta kitarótan kopogó eső igencsak egyhangú mesét ír a csipkés ablakokra.

– Aranyidő ez, kell a víz embernek, növénynek – biztatja magát a fogatlan vénasszony, hátán omladozó köteg az esős időben lehullott száraz gallyakból.

Jó barátja a szél, nem bánja, ha fúj; régmúlt idők szavait suttogja amúgy süketségre, néma csöndre hajló fülébe. S kell a fa is, tüzelőnek, mert még nem jött el a Kánaán, pedig olyan régóta várja. A hegyoldalból lezúduló égi áldás mind jobban erőre kap, megindul a sár lefelé, a falunak véve az irányt, s a néne egy magányos farönköt tapogat ki, hogy megpihenjen egy kicsit. De nemcsak elfáradt, meg is éhezett. Szorosan maga mellé teszi a rőzsét, nehogy elsodorja az ár a drága kincset, a fát, a meleget...

Fekete kendőjén műanyag zacskó, hogy a feje száraz maradjon, hátán ugyanabból fekete zsák, nehogy még tüdőgyulladást kapjon. Egyebét nem félti, úgymint fáj mindene, minek még védeni? Reszkető kezével a zsebeit kutatja, előhalássza a „köpeny” alatti rétegekből a gondosan elrejtett, száraz kenyérsarkot. E nélkül soha nem indul útnak. Majszolni kezdi egyetlen megmaradt fogával. Meg-megindulnak a „fejedőn” összegyűlt esőcseppek, az idő véste, szétágazó vonalakon folynak az arcáról egyenest a nyakába, ott eltűnnek, mint a bűvópatak. Csak egy kis viszketést érez mellkasán, kezével szétsúrolja; majd kezdődik minden előlről: harap, majszol, melléhez kapdos. Maga elé réved, hallgatózik...

– Rézi! Rézi! – szólítja apja szigorúan. Már kislánykorában sem volt valami engedékeny vele. Ugyanúgy dolgoztatta őt is, mint fiútestvéreit, de azért néha-néha felkapta az ölébe, felemelte magasba, egészen a feje fölé, ő meg sikongott örömeiben, mert mindenkinél nagyobb volt, még apjánál is. Aztán letette a földre, kezébe adta a kis kapát s indultak a mezőre, együtt...

Támasz volt, szálfa, amelybe belekapaszkodott a nagycsalád.

A szél megélenkül; egyik kezével kapaszkodnia is kell, el ne dőljön; a másikkal szorongatja az áldott kenyeret...

– Rézi! Rézi! – mosolyog feléje egy kissé meggyötört, mégis kedves arc, anyja hívja, hogy adogassa a frissen mosott ruhát, ne kelljen neki hajolgatnia, fáj a dereka, kilenc gyermeknek adott életet, hát persze hogy fáj...

Ezt szereti a legjobban, a frissen mosott ruhák illatát és az anyját, ahogy a friss szellő összekeveri őket! Jaj, de finom! A régi konyha illata is itt lebeg orra előtt! Egy évben kétszer is sütöttek tortát a nagy ünnepek előtt: karácsonykor és húsvétban. Milyen jó illatok kergetőztek olyankor a konyhában! Vanília, citromhéj, még rum is került néha a krémbe! Anyja csak kettőjüket engedte be a „szentélybe” – ahogy apja nevezte felesége felségterületét –, nővérét, a nagylányt, és őt, a kicsit. Mindent megtanult tőle. Igaz, előbb csak kistálban adták kezébe a vaját, hogy fakanállal addig kavargassa, amíg ki nem préseli a vaj könnyét. Nem akarta elhinni, hogy a vaj is tud sírni! Anyja mosolyogva biztatta, hogy csak próbálja meg kicsalogatni, hátha sikerül neki. Amikor aztán az első apró, gyöngyöző kis cseppek kigurultak a fakanál alól,

jutalmul mindig egy nagypohár málnaszirupos borvizet kapott. S ha már végzett, vette volna a darálót, de sokáig nem engedték neki, hogy használja, mert egyszer, kíváncsiságból, addig-addig nyitogatta kis fiókját, hogy kiborult a teljes tartalma:

– Rézi, Rézi, oda lett a drága cukor! Éppen annyink volt, amennyi kell a tortába! – A krémbe kevés cukor került, az apja meg is jegyezte:

– Olyan más íze van! – Nem árulták el, karácsony volt, a szeretet ünnepe, ilyenkor nem illik beárulni senkit, sem büntetést kapni. Aztán már csak nagykorában kapta ismét kezébe a fiókos darálót, de rézzel borított teteje még ugyanúgy tündöklött, mint odafönt a csillagok hajdanában, kislánykorában. A fenyőfa is benn állt akkoriban a tisztaszobában, nem vacogott a kinti nagy hidegben, mint ahogy ő most. Egyre hidegebb van, húzza össze magán felsőkabátját, már mindkét keze szabad, állna fel, indulna vissza, a kenyér elfogyott...

– Rézi! Rézi! – kiabálják bátyjai. Már megint a macskát nyomorgatják, az ő kedvencét, a talpára félbetört dióhéjat kötöztek, s a szerencsétlen állat tappancsai négyfelé szaladtak, segélykérően néz rá és borzalmasan nyávog. Szeme megtelik könnyel, nem segíthet, oly kegyetlenek ezek a fiúk! Panaszkodni sem lehet rájuk, mert ők a nagyobbak, de meg sem tenné, hiszen a testvérei, és mégiscsak kimentették tavaly a folyó sodrásából, amikor már készült volna megfulladni. Igaz, ami igaz, oda is ők dobták be... Csak nagyapától és apától félnek, s a mogyorópálcától, amelyet kinn vágta az erdőben nevelési célra, s mindig a sarokban volt a helye, amíg ki nem száradt.

Tapogatja maga mellett a rőzsét, ez mind kiszáradt, hamar eltörne, ha velük suhintana bárki is a gyerek fenekére...

– Rézikém, Rézikém, kicsi bogaram! – hajol feléje egy arc, jaj, de csúnya, ám ő mégsem fél, mert hiába nagy az orra, barázdált a bőre, majdnem fekete a naptól, ő tudja, hogy ez azért van, mert öreg. Olyan idős ő sohasem lesz, mert gyerek marad mindenkor, ez a nagyanyó meg olyan finom pogácsát, pitét és fánkot süt, hogy náluk különbet sehol a világon nem készítenek! Aztán, ha már megevett mindent, úgymint kimenekíti szorító öleléséből egy magas, kedves öregember, aki csak hopp, feldobja a vállára, onnan a szekérre és mennek. A lovak patájának ritmusára nagyapa – mert ő volna az – szép dalt költött, míg kiérnek a rétre, együtt énekelnek, feledve mindent, azt is, hogy ő a legkisebb. Csak azt várja, hogy megálljon a szekér, s a rét virágai között pillangókat kergethessen. Aztán csokrot készít, viszi haza a mezei virágokat anyjának, mire hazaérnek, rendszerint lekókad a fejük. De van még ideje bőven, nézheti a bogarak játékát a fűben, amíg papa kaszál, s még a bárányfelhők tutajozását is megcsodálhatja odafenn; csakhogy szempillái hirtelen elbágyadnak, papa hamar felteszi a szekérre, most aztán már nincs nótaszó, hajtanak haza, s mikor hazaérnek, az öreg csak ennyit mond:

– Itt a kicsi, lányom, dugd gyorsan ágyba!

De jó is lenne aludni, megfogni a faragott ágy támláját, még érezni benne az erdő illatát, s a faforgácsét, amelyek csak úgy röpködtek szanaszét munka közben, amikor papa mindentudó késével megalkotta az ő nagylányos ágyát...

– Rézi, Rézi! – kiabálnak az emberek. – Siess haza! Hívd apádékat! Az öreg felkötötte magát egy fára! Siessenek, hívjanak papot is! – S ő szalad, mert már tudja, hogy az mi, egy barátnője is ugyanezt tette, mert nem engedték hozzámenni ahhoz, akit szeretett. De azért még hitetlenkedik. Az ő nagypapája? Aki olyan szép dalra tanította a lovak patájának ritmusára? Ez nem lehet! Nagyanyót is csak most, alig egy hete temették el! Hiszen akkor még nem volt semmi baja! Anyja is, apja is ugyan mondogatta, hogy mennyire féltik az öreget, de ő olyan bátran, méltósággal viselkedett, mint egy igazi férfi!

A temető felől fúj mindig a szél, most is, csak nem csendesedik... – Járnak vissza a lelkek! – mondogatták mindig az öregek. De ő már tudja, hogy csak a rosszkat ijesztgették ezzel, ha már a pálca sem használt...

Fúj, egyre erősebben fúj. És szakad megállás nélkül...

– Rézi! Rézi! Szerelmem! – öleli lágyan egy hang, s csaknem beleszédül, ahogy lakodalmán is forgott vele a világ, a menyasszonyi táncban.

Dörög, villám csap le a fák közé. Lábába belenyilall a fájdalom, ó, hányszor az évek során, még szerencse, hogy a sorra születő gyermekek mindig feledtették vele, mihelyst a karjaiban tarthatta őket. Hogy cuppogott kicsi szájuk szoptatás közben, csurgott le ajkuk mellett a dús anyatej, mint most az eső, eláztatva köntösét. Még érzi illatukat, csillogó szemüket is látja, ha összehúzza a magáét, s hagyja, hogy a pilláján összegyűlő esőcseppben megtörjön a fény.

Az erős szélnek támaszkodva érzi a szerető kar erejét: mindig oly szorosan, ám annyi gyöngédséggel ölelte át, ha baj volt, ha éppen megint előről kellett az életet kezdeni.

A rőzse! Fájó kezével kutatja-keresi, megvan-e még, hiszen kell a meleg! Hányszor segítette ki őket a bajból a nyáron összegyűjtött száraz ág! Hogy pattogott a tűz, s mennyire örvendek neki a gyerekek!

Még érzi mellkasában a borzalmas fájdalmat, a búcsúét, amikor lehanyatlott az őt tartó kéz, indult ura, egészsége teljében, a frontra. Valahol a messzeségben, lehet, épp egy ilyen helyen, fák tövében nyugszik a test; legalábbis ő mindig így képzelte el, nem fogadhatta el másképp a halált, csak ha szép, márpedig szépnek kellett lennie, ha egyszer az urát ragadta magával... Az is lehet, hogy a sírja felett most ugyanúgy zokog az idő, mint itt, e helyen...

– Rézi! Rézi! Rézi mama! – hozza feléje hangokat a vihar. Arca, szeme tele vízzel, nem lát, csak homályos képet, annyit, hogy közeledik valaki. Csak nem papa volna az?

– Rézi mama! Rézi mama! Végre megvan! Hogy mi mennyit kerestük! És ha elsodorta volna a sárlavina?! – A fiú ölébe veszi anyját, gyengéden korholja: – Már megint elkószált! Mamikám, hányszor mondjam, hogy már nem kell rőzsét gyűjtenie! Van fa elég az udvarban, bükk, tölgy, amit csak akar!

– Hínak, fíjjam! Hínak a fák s a virágok a tisztáson! Ne haragudj, a szél szól hezzám s mennem kell, mert csak azt hallom! Ne haragudj, ne haragudj reám fíjjam!

A szél erejét veszti, elcsendesedik, lágy szellőként kíséri Rézit s dúdolja fü-

lébe a nagypjától tanult dallamot. Már csak a levelekről hulló cseppek kopognak ritmust hozzá. A faluban pislákolnak a lámpák, a sártenger közepén estebédre terít mindenhol a ház asszonya. Rézi már alszik, mire leteszik. Nem is veszi észre, hogy nagylányos ágyába fektetik; s azt sem, hogy a sarokban vigyázva áll őrt egy öreg mogyorópálca...

Foto: Fortepan 83941 / Ebner: Balatonfüred – csónakázás, 1938